

Fakatoka o fakamau a tou igoa ke palota

**ELECTORAL
COMMISSION**
TE KAITIAKI TAKE KŌWHIRI

ROE47 A4 Tuvaluan 04/2026

Kaia e fakamau iei a tou igoa ke palota?

Kafai koe e fakamau tou igoa o palota, ko isi sou saolotoga i palota lasi, palota foliki mo sose faiga palota. Faiga palota se avanoaga ko koe ke mafai o isi sou saolotoga o fili me ko oi ke sui ne ia koe ki te Palamene io me i te kaunisila i tou fakai i mea kola e manako koe ke fakagalue.

E tau o fakamautinoa i tou leo e amanaigina manafai e fakamau tou igoa ke palota.

Ko oi e mafai o tusi tena igoa kae palota?

Koe e mafai o tusi a tou igoa manafai koe:

- ko 18 ou tausaga io me matua atu, kae
- Se sitiseni Niusila io me e nofo mau mo tulaga o faiga palota, kae
- ko oti ne nofo i Niusila mo se 12 masina io me silia atu i taimi o tou olaga katoa.

Koe se tino nofo tumau mo tulaga o faiga palota manafai koe e nofo i Niusila kae se taia i tulafono kae se manakogina ko koe ke tiaki te fenua i loto i se vaitau fakapatino. E aofia i ei se tino e nofo i lalo i se visa nofo tumau.

Mafai koe se tino Ausitalia, Niue, Tokelau io me se Kuki Ailani, e mafai koe o fakamau tomafai o fakamau a tou igoa manafai koe ne nofo i Niusila mo se 12 masina io me silia atu.

Kafai koe e nofo i tua atu kae e mafai koe o fakamau a tou igoa ke palota manafai koe:

- ko 18 ou tausaga io me matua atu, kae
- Ne nofo i Niusila silia atu ise te 12 masina i sose taimi o tou olaga, kae
- a koe io me: se sitiseni Niusila kae ko leva ne nofo i Niusila i se leva e 3 tausaga, IO me se tino nofo mau mo faiga palota kae ne nofo i Niusila i se leva e 12 masina.

Koe e mafai o tusi akai ke fakamau tou igoa manafai koe ko katoa tou 17.

Kafai koe ko katoa tou 18, ko mafai o fakamau a tou igoa sako loa kae ko tau koe o toka o palota.

Fakamau tou igoa o palota manafai koe se Māori

Kafai ou tupuga ne Māori kae ne fakamau tou igoa mot e taimi muamua, e tau o fili ne koe me e tefea ate fakasologa o tusiga a igoa e kau koe ki ei: kote fakamauga a igoa ite Māori io me kote tusiiga a igoa saukatoa.

Ko tau filifiliiga e fakapatino iei:

- Me e tefea ate koga e tau o palota koe iei
- Ko tino tu kola e mafai ne koe o filifili mai iei.

Kafai koe ko oti ne fakamau tou igoa, e mafai o fuli ne koe ate fakasologa o tusiiga o igoa i sose taimi, sei vagana:

- te 3 masina mai mua o te palota aoao io me ko palota foiki kola e fai taki 3 tausaga
- Mai mua o se palota foliki mo se sui ki loto i te palamene ka mafuli o kave koe ki te konisitutuenisi mo te koga tela ka fai iei ate palota foliki.

Sea te uiga o tau filifiliiga kia koe?

I se faiga palota lasi, kafai koe e filifili ki te tusiiga a igoa ite palota lasi, a koe ka palota ki se tino tuu mai te konisititiute i palota lasi. Kafai koe ne fillifili ki te fakasologa o igoa Māori, koe ka palota ki se tino ne tuku tena igoa mai te konisititiute o te kau Māori. E mafai foki ne koe o palota mai ite fakasologa o potukauga politikiki i se palota lasi, i sose fakasologa o tusiiga a igoa tela e nofo mo koe.

Te fakasologa o tusiga a igoa e filifili ne koe e mafai o pokotia me ko oi ka palota ne koe ki ei i palota i tou fakai. Kafai e filifili koe ate fakasologa o tusiga a igoa o te kau Māori, ako te kaunisela i tou fakai e isi se konisititutenisi Māori, koe ka palota ki te tino ne tuku tena igoa mai te uoti io me te konisititutenisi Māori. Kafai e filifili koe ki te fakasologa o tusiga a igoa fuainumela aoao, koe ka palota mo te tino ne tuku tena igoa i te uoti io me ko te konisititutenisi aoao.

Saga tonu koe ki te saogalemu tou ola totino?

Kafai koe e tai sapolepole ki te puipuiga o tou ola totino, io me ko tou kaiga, e mafai ne koe o tusi akai ko koe ke fano i lalo i te fakasologa o igoa kola e funa kae e se lomi fakasalalau. Ka tausii ne matou ate fakamauga o tou igoa fakalei kae se fakaasi ki sose tino. Kafai a koe e tuu i te fakasologa se fakaasi ki tino, fakamatalaga e uiga mo koe ka se mafai o lomi ki te fakasologa o tino kola ko mafai o palota kae se mafai ne koe o asi io me toe faopopo fakamatalaga fou i luga i te neti.

Kafai koe e palota e tau o fakafonu ne koe se pepa o te palota fakapatino mo au pepa palota o fakamautinoa i te koga e palota koe kae ne fakamau ei tou igoa mo te palota. Fano kite **vote.nz** io me vili kite **0800 36 76 56** mo ne fakamatalaga maea mo se pepa o fakatagi.

E fakamau pefea toku igoa?

E mama ate fakamau ote igoa io me o toe faka katoatoa fakamatalaga o koe. E mafai ne koe:

- fakamau a tou igoa i luga i te neti i te **vote.nz** faka aoga tou laisene Niusila fakateletele, pepa folau Niusila io me kote RealMe fakamaonia iei tou iloga
- vili se togi ki te **0800 36 76 56** kae sili mo se foomu ke fakamau tou igoa ke avatu kia koe.

Kafai ko oti, saina kae faka foki mai te foomu kia matou. Kafai ko oti koe ne fakamau a tou igoa, tou igoa ka fakatu ki loto i igoa o latou kola e talia ke palota. A igoa o te fakasologa o tusiga a igoa se fakasologa o igoa o tino kola e mafai ne latou o palota i taimi o palota.

E tau o fakafou katoa fakamatalaga o koe i taimi e mafuli iei a tou fale nofo.

E taua foki ko tau meli iti mo te napa o tau mopaili ke mafai ne matou o fesokotaki atu e uiga mo te tusiiga o igoa e pena foki mo te faiga palota.

Kafai ko fakamau a tou igoa mo te taimi muamua io me e toe fakafou ou fakamatalaga, ka avatu ne matou se tusi io me imeli ke fakamaonia iei I ou fakamatalaga e sao.

Manakogina se fesoasoani ke fakamau tou igoa?

E mafai ne koe o sili ki se tino e iloa ne koe, pela me se taugasoa io me se tino o te kaiga, ke fesoasoani o fakafonu te pepa e fakamau iei tou igoa, io me ke fakafonu ne ia tau pepa ne ia.

E tau o saina koe i te pepa.

Kafai e iloa ne koe se tino e se mafai ne ia o fakafonu ate olou pepa kae saina i te fakamauga olotou igoa ona me e se katoatoa, e mafai ne koe o fesoasoani.

Manako ki ne fakamatalaga aka?

Mo nisi fakamatalaga e uiga mo te fakamauga igoa mo te palota.

- fano kite **vote.nz**
- vili kite napa **0800 36 76 56**

Fakamatalaga e uiga mo te fakamauga igoa mo te palota e maua i gana e uke mo nisi fakatokaga aka i te **vote.nz**

**ELECTORAL
COMMISSION**
TE KAITIAKI TAKE KŌWHIRI